

نقش کارآفرینی در ارائه الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی

با محوریت بیانات مقام معظم رهبری^۱

چکیده

پیشرفت از جمله ابتدایی ترین مفاهیمی است که هر فرد یا گروهی به عنوان عناصر اجتماع با آن ارتباط برقرار کرده و تمام آمال و اهداف خود را در راه رسیدن به این مقوله تدوین میکنند. دامنه مفهومی این واژه آنقدر وسیع و پیچیده است که اگر کوچکترین بی دقتی و مسامحه در جریان آن رخ دهد ممکن است در راه عرضه و تقاضا و واردات و صادرات دستاوردهای علمی و فنی ناخواسته عواملی منفی و مضر در لایه های پیشرفت رسوخ کرده و معضلات و در رنجی بالاتر تباهی فرهنگی اقتصادی جامعه ای را به دنبال داشته باشد. در فرهنگ و اعتقادات ما مبانی معرفتی ناب و روشنی بخشی وجود دارد که می تواند اساس پیشرفت کشور قرار گیرد و ما را از گرایش به مبانی نادرست و متزلزل به بهانه پیشرفت و ترقی، بی نیاز نماید. لذا در این راستا لازم می آید تا الگویی متناسب با فرهنگ و هویت ملی دینی به عنوان برنامه ای مدون در اختیار آحاد کشور قرار گیرد. نگارنده در این مقال بر آن است تا با اشاره به مفهوم پیشرفت و اشاره به عناصر آن، به پیش فرض های پیشرفت اشاره نماید. کار آفرینی و نوآوری، از مؤلفه های مهم و بارز پیشرفت است. نگارنده در این مقال به نقش و ارتباط کارآفرینی در ارائه الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی با تکیه بر فرمایشات مقام معظم رهبری می پردازد تا گامی را در جهت ارائه الگوی پیشرفت اقتصادی با مؤلفه های ایرانی اسلامی، برداشته باشد.

کلید واژگان: نقش، کارآفرینی، نوآوری، خلاقیت، پیشرفت، توسعه، الگو، اسلامی، ایرانی

۱- نویسنده مسئول : زهرا قاسمی نور، کارشناس ارشد، دانشگاه الزهرا (س)، طلبه سطح ۳ فقه و اصول (حوزه علمیه قم) استاد دانشگاه آزاد تهران واحد

تهران شرق، معاون پژوهش مدرسه علمیه الزهرا (قیامدشت)

zghaseminoor@gmail.com

۱- مفهوم پیشرفت

در فرهنگ های لغت فارسی از جمله معین و عمید پیشرفت با فتح "ر" به معنای : ۱- پیش رفتن جلوتر رفتن . ۲- ترقی ارتقای . پیشرفت داشتن (مصدر) ترقی کردن پیشروی داشتن . یا پیشرفت کاری یا مقصودی . میسر بودن آن . پیشرفت کردن (مصدر) ۳- پیروزی . ذکر یک نکته در اینجا ضروری است که در بحث ارائه الگوی پیشرفت برای ترقی و رشد طبق فرمایشات مقام معظم رهبری ، واژه توسعه^۱ را به کار نمیبریم . چرا که علیرغم ظاهر بسیار عدالت محورانه و محرومیت زدای مفهوم توسعه ، با نگاهی بر سابقه تاریخی ایجاد مفهوم توسعه غربی و پس از ایجاد جنبش های پروتستانیسم علیه کلسیا ، راه برای تحکیم بنیان های نظام سرمایه داری که مبتنی بر لذت محوری بود هموار گشت و در نهایت لیبرالیسم توانست زمام هدایت جوامع را در غرب به دست گیرد . با آغاز قدرتیابی اندیشه های سکولار اومانیستی بر شدت و تمایلات اقتصادی در جوامع نیز افزوده شد و در نهایت روند توسعه غربی با تکیه بر آزاد بودن بی قید و شرط انسان و تقدیس تولید ثروت به هر طریق آغاز گشت و تمدنی به نام تمدن غرب در آغاز هزاره سوم شکل گرفت . رفع محرومیت از جامعه و مردم سالاری ، هدف مشترک اسلام و غرب است با این حال در نظام توسعه محور غربی برای دستیابی به شاخص های بالای کمی و کیفی توسعه مانند رفع محرومیت می توان به استعمار سایر جوامع پرداخت و جنگ هایی را به راه انداخت تا در خلال آن اقتصاد یک کشور روبه پیشرفت نهد و در نهایت محرومیت از جامعه رخت بربندد . اما در اسلام توسعه محور اساسی حرکت جوامع انسانی نیست که پس از آن به دلیل اصل بودن افزایش سطح توسعه افراد اجازه اشتغال به هر امری را داشته باشند . بلکه در جهان بینی اسلامی ایرانی هدف ، کمال و رسیدن انسان به سعادت اخروی است که این سعادت خود در گرو نحوه عملکرد مادی است . در دین اسلام چنین هدفی خود بهانه ای برای دستیابی به هدف والاتر و اصلی است و اگر در این مسیر انحرافی از هدف اصلی و والا پیدا شود حتی در صورتی که هدف نزدیک تر نیز به دست آمده باشد این روند مورد مطلوب ارزیابی نمی شود . از این روست که می توان گفت بهره گیری از واژه پیشرفت می تواند بیانگر چنین تفاوت های اساسی بین روند رشد در جامعه ای اسلامی با آرمانشهرهای تمدن غرب باشد .

مقام معظم رهبری در فرمایشات خود ، مفهوم پیشرفت را اینگونه تبیین فرمودند : «آنچه که پیشرفت هست این است که ما از هر که و هر جور ، همه دانش های مورد نیازمان را فرا بگیریم ؛ این دانش را به مرحله عمل و کاربرد برسانیم . تحقیقات گوناگون انجام بدهیم برای اینکه دامنه علم را توسعه بدهیم ، تحقیقات بنیادی انجام بدهیم ، تحقیقات کاربردی و تجربی انجام بدهیم . در زمینه آموزش های مدیریتی از پیشرفت های دنیا فرا بگیریم ، آن را بین خودمان بر طبق نیازها و طبق عرف و فرهنگ خودمان تحلیل و فهم کنیم و با جامعه مان تطبیق کنیم .» (دیدار با دانشجویان ۱۳۵۸/۸/۱۸)

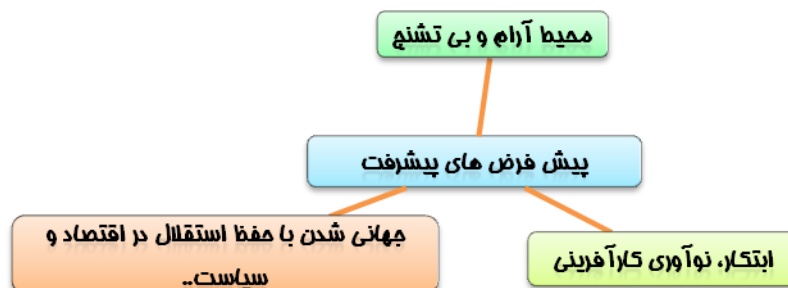
ایشان برای مفهوم پیشرفت ، قید "همه جانبه بودن" را بیان نموده اند که بسیار حائز اهمیت است . چرا که پیشرفت فقط در یک جهت همان افراط و تفریط خواهد بود که منجر به حرکتی قهقراپی خواهد شد . «پیشرفت در یک جهت محض نیست مقصود از پیشرفت ، پیشرفت همه جانبه است .» (بیانات معظم له در اجتماع زائران امام رضا علیه السلام) ۱۳۸۸/۱/۱

۲- عناصر پیشرفت

«پیشرفت مادی کشور، در درجه اول متوقف بر دو عنصر است: عنصر علم و عنصر تولید؛ اگر علم نباشد، تولید هم صدمه خواهد دید. کشور با علم پیش می رود اگر علم باشد، اما بر اساس این علم و بر بنیاد دانش، تولید، تحوّل و تکامل و افزایش نیابد، باز کشور درجا می زند. عیب کار ما در دوران طواغیت این بود که نه علم داشتیم و چون علم نبود، تولید متکی بر پایه علم و پیشرونده و رشد یابنده نداشتیم. لذا دنیا وقتی وارد میدان صنعت شد پیش رفت؛ قاره آسیا که دیرتر از اروپا وارد شده بود، پیش رفت؛ اما کشور ما به خاطر این حکومت و شرایط گوناگون، عقب ماندیم. اگر می خواهیم-که می خواهیم و ملت حرکت هم کرده است باید به علم و تولید اهمیت بدهیم.» (بیانات در دیدار با کارگران نمونه سراسر کشور ۱۳۸۹/۲/۸)

۳- پیش فرض های پیشرفت

- اولین پیش فرض (محیط آرام و بدون تشنج): اگر کشور بخواهد به سمتی که برای آن مطلوب است- چه از لحاظ اقتصادی چه سیاسی و چه معنوی و چه بعد علمی- به پیشرفت و ترقی برسد، در وهله اول به محیط آرام و بی تشنج نیازمند است (برگرفته از بیانات رهبری در اجتماع مردم اراک ۱۳۷۹/۸/۲۴)
- دومین پیش فرض (جهانی شدن با حفظ استقلال در اقتصاد و سیاست): جهانی شدن یکی از واژگانی است که امروزه خیلی مورد توجه واقع شده است و هر کشوری فکر می کند بازارهای جهانی به رویش باز می شود. اما جهانی شدن به معنای تبدیل شدن به یک پیچ و مهره ای در ماشین سرمایه اری غرب، نباید مورد قبول هیچ ملت مستقلی باشد. اگر قرار است جهانی شدن به معنای درست کلمه تحقق پیدا بکند، باید کشورها استقلال خودشان - استقلال سیاسی و اقتصادی - و قدرت تصمیم گیری خودشان را حفظ کنند و گر نه جهانی شدن که دهها سال پیش از طریق بانک جهانی و صندوق بین المللی پول و سازمان تجارت جهانی و امثال اینها- که همه ابزارهای آمریکایی و استکباری بودند- به وجود آمده، ارزشی ندارد. اصل مهم، مسئله استقلال است

که اگر این نباشد، پیشرفتی نخواهد بود بلکه سراب پیشرفت خواهد بود. (بیانات معظم له در دیدار با استادان و دانشجویان کردستان ۱۳۸۸/۲/۲۷)

- سومین پیش فرض (ابتکار، نوآوری کارآفرینی): از طرفی اساس پیشرفت و حرکت و زندگی انسان فعالیت و ابتکار و نوآوری و خلاقیت است (برگرفته از بیانات رهبری در دیدار با کارکنان مس سرچشمه ۱۳۴۲/۲/۱۸) و به عبارتی دیگر کارآفرینی می باشد.

۴- کارآفرینی و ایجاد اشتغال

یکی از پیش فرض های که در بخش قبل برای رسیدن به پیشرفت و ترقی به آن اشاره شد، نوآوری خلاقیت و کارآفرینی می باشد که بررسی نقش و جایگاه آن در ارائه الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی بسیار حائز اهمیت است.

۴-۱- مفهوم کارآفرینی

بهترین تعریف برای کارآفرینی عبارت است از فرآیند نوآوری و بهره گیری از فرصت ها، باتلاش و پشتکار بسیار و همراه با پذیرش ریسک های مالی، روانی و اجتماعی که بانگیزه کسب سود مالی، توفیق طلبی، رضایت شخصی و استقلال صورت پذیرد (هیسریچ، ۱۹۸۵).

زمان زیادی نیست که کلمات کارآفرین و کارآفرینی در رسانه های مختلف تکرار می شود و هرکس به سلیقه خود از این واژه جدید برای اشاره به مدیران، افراد موفق، سرمایه داران، سرمایه گذاران، صادرکنندگان، دلال ها و تاجران استفاده می کند. هرچند هرکدام از این افراد ممکن است کارآفرین باشند ولی هیچکدام مصداق کاملی برای این مفهوم نیستند. به طور خلاصه می توان ویژگی های زیر را برای کارآفرین بر شمرد این که در سایر بازیگران عرصه اقتصاد به چشم نمی خورد و در منشورات شبکه ای و آیین نامه های تنظیمی به کارآفرین ارائه نمود و فرهنگسازی کرد، با دانستن این خصلت ها کارآفرین می داند که کار او با این رویکرد ها مواجه است از جمله :

- کارآفرین با وجود فشار زیاد، کارآیی خود را حفظ می کند.
- کارآفرین نیاز به استقلال دارد.
- آینده نگر بودن و داشتن چشم انداز
- مصمم بودن
- کارآفرین خلاق است
- خطرپذیر است
- تمرکز
- منفعل نیست و برای استقبال از آینده روحیه ای تهاجمی دارد.
- انگیزش
- یعنی کارآفرین قدرت تحمل ابهام دارد.
- وقف و از خودگذشتگی

۴-۲- اهمیت کارآفرینی

کارآفرینی یک عبادت، یک کار با ارزش و نوعی ارزش آفرینی است. لذا در این قسمت از نوشته جنبه های مختلف اهمیت کارآفرینی از نگاه مقام معظم رهبری بیان می گردد:

۱- جنبه اقتصادی

همان طور که در روایت شریف هست که (العلم يهتف با لعمل فان اجاب والا ارتحل ، علم ، عمل را به دنبال خود فرا می خواند ، دعوت می کند. اگر عمل به دنبال حلم آمد، آن وقت علم می ماند ، باقی می ماند - یا شاید بشود گفت تو سعه پیدا می کند ، رشد پیدا می کند - اگر عمل به دنبال علم نیامد ، علم هم باقی نمی ماند . ((الا ارتحل)) ، عمل که نبود ، علم هم می رود . اهمیت عمل را این جا می شود فهمید ، اهمیت کار را این جا می شود فهمید.

کار بدون علم ، کم اثر است ، علم بدون کار ، بی اثر است . اهمیت کار این است . خوب ، وقتی کار این قدر ، مهم است ، پس کارآفرینی هم به همین نسبت حائز اهمیت است . اگر کسی بتواند زمینه کار را فراهم بکند ، یک عبادت انجام داده است . نگاه به این کار ی که تولد می شود ، فقط از جنب این نباشد که ما یک بیکار را دستش را به یک کاری بند می کنیم تا یک درآمد ی داشته باشد ؛ خوب ، اینکه البته خیلی چیز خوبی است لازم است ، بلا شک . یعنی کار آفرینی ، ایجاد اشتغال در کشور موجب می شود که ثروت تولید بشود ؛ همچنانی که سرمایه و سرمایه دار ، ایجاد کار می کند - چه سرمایه مالی ، چه سرمای علمی - کارگر هم ایجاد سرمای می کند ، ایجاد ثروت می کند . (بیانات معظم له در دیدار با کارآفرینان سراسر کشور ۱۳۸۹/۶/۱۶)

۲- جنبه انسانی

یک بعد دیگر اهمیت اشتغال این است که شما یک گنج را دارید استخراج می کنی. یک انسانی که در او استعداد هایی وجود دارد. می تواند تولید کند ، بیافریند ، این افتاده بود آن جا ، شما دست او را به کار بند کردید ، این گنجینه ی درونی استخراج شده ؛ خیلی اهمیت دارد. انسانی که کار ندارد ، اشتغال ندارد ، یک استعداد پنهان مخفی خدادادی را بدون اختیار خودش را کد گذاشته وقت می شما این انسان را مشغول کار می کنید ، این چشمه که درون او بوده و استفاده نمی شد ، تشنه ای از او سیراب نمی شد ، این چشمه را کارآفرین به راه می اندازد. اذا کارآفرینی و اشتغال زایی جنبه انسانی مهمی دارد. (بیانات معظم له در دیدار با کارآفرینان سراسر کشور ۱۳۸۹/۶/۱۶)

۳- افزایش نیروی کار

یک جنبه مهم اهمیت کارآفرینی که از احادیث معصومین قابل برداشت است از جمله حدیث: «من يعمل یزدد و من بقصر فی العمل یزدد فتره»، افزایش نیروی کار است؛ کار که بکنید نیروی کار هک افزایش می یابد. خاصیت کار کاهش نیست، افزایش است؛ افزایش خود نیروی کار نه خود کار. چرا که محصول کار که معلوم است افزایش می یابد- اما در این روایت امیرالمؤمنین علیه اسلام می فرمایند وقتی کار کردید، قدرت کار و نیروی کار هم افزایش می یابد. (همان ۱۳۸۹/۶/۱۶)

۴- آمادگی کشور برای جهش در پیشرفت

تجربه بیشتر، افزایش امید به زندگی، بالابردن زیر ساخت ها از طریق فرهنگ سازی، کشور را برای جهش به سمت پیشرفت آماده تر می کند. و وقتی فصل جهش فرارسید، کارو کارآفرینی نیز اهمیتی مضاعف می یابد. (بیانات معظم له در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور در تاریخ ۱۳۸۹/۶/۱۶)

۵- وجود فشارهای جهانی

دلیل بعدی اهمیت کارآفرینی این است که امروز در مقابل یک فشار جهانی قرار داریم. در دنیا دشمنی وجود دارد که می خواهد با فشار اقتصادی و با تحریم و با کارهای دیگر که می دانید، سلطه اهریمنی خودش را بر گرداند به این کشور. (همان) لذا با بصیرت به این هدف دشمن باید از کوتاهترین را و در عین حال بهترین آن استفاده برد تا این فشارها را کنترل کرد. کارآفرینی البته در نوع شبکه ای آن و خارج از سیستم دولتی بهترین نوع کارآفرینی می باشد.

۵- آثار و فواید کارآفرینی

پیامدهای مثبت توسعه کارآفرینی در اقتصاد کشور بیش از سایر اثرات آن مورد توجه قرار گرفته است. به باور محققین، کارآفرینان از رسیدن نظام اقتصادی به تعادل ایستا جلوگیری می کنند و بواسطه رفتارهای فرصت جویانه خود، اقدام به فرصت سازی برای کلیت نظام اقتصادی می نمایند. تاثیرات دیگری نظیر ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی نیز مدنظر پژوهشگران بوده است. مقام معظم رهبری در فرمایشات خود پیامدهای بسیاری را برای جایگاه و نقش کارآفرینی ذکر کردند مهمترین آن، دو مورد زیر می باشد؛

۵-۱- ایجاد کار و تولید ثروت

تولید ثروت نتیجه مستقیم کارآفرینی می باشد، همانطور که سرمایه و سرمایه دار، ایجاد کار می کند چه سرمایه مالی، چه سرمایه علمی - کارگر هم ایجاد سرمایه می کند، ایجاد ثروت می کند. (برگرفته از بیانات رهبری در جمع کارآفرینان سراسر کشور ۱۳۸۹/۶/۱۶)

۵-۲- ایجاد اقتصاد مقاومتی و بی اثر کردن تحریم ها

با توجه به شعار امسال که به اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل اختصاص یافته است باید گفت که تحریم اقتصادی یکی از گزینه هایی است که کشور ایران با آن مواجه بوده است و هدف اصلی این تحریم ها هم این است که ملت را به اینجا برسانند که علت اصلی این تحت فشار قرار گرفتن ها جمهوری اسلامی است، تا رابطه ملت با نظام را قطع کنند. هدف واقعی از تحریم ها همین است. (برگرفته از بیانات معظم له در تاریخ ۱۳۸۹/۶/۱۶) حال باید برای این تحریم ها فکری کرد. تاریخ نشان داده است که از وابسته بودن به سایرین چیزی جز زبونی و قهقرایی نصیب این ملت نشده است پس اقتصاد مقاومتی راه حل این تحریم است. یعنی "خودکفا بودن" عرضه و تقاضا و صادرات و واردات را در حد اعتدال و در داخل کشور برنامه ریزی کردن. یکی از راه های ایجاد اقتصاد مقاومتی و در عرصه اقدام و عمل، کارآفرینی و نوآوری است.

۶- وظایف دولت و مسئولان کشور

همانطور که گفته شد کار و کارآفرینی برای یک کشور بسیار حیاتی است. اما برای انعقاد این امر باید مسئولان کشور اعم از آموزش، مجلس، قضا، نظام مالیاتی دست به دست هم داده و این فرهنگ و سیستم را نهادینه کنند.

۶-۱- اختصاص یارانه به مواد اولیه یا تعدیل در مالیات کارآفرینان واقعی

نظام مالیاتی در جهت افزایش تولیدات و بهبود صادرات، در میزان و نحوه برخورد با کارآفرین واقعی، معتدل و میانه رو برخورد کرده و یا با در نظر گرفتن یارانه برای تحصیل مواد اولیه مورد نیاز آنها در برخورد مالیاتی خود برخوردی محکم و در عین حال رقابتی داشته باشد.

۶-۲- تشویق کارآفرینان

رونق دادن به اشتغال و تشویق کارآفرینان و ایجاد بنگاه های کاری یکی از کارهای لازم از طرف مسئولان است (بیانات معظم له در دیدار کارآفرینان در تاریخ ۱۳۸۷/۲/۴)

۶-۳- بومی سازی زمینه های تحقیقاتی مناسب در کارآفرینی

آموزش عالی در مقاطع تحصیلی دانشگاهی، رشته های تخصصی در زمینه کارآفرینی تعبیه کند و البته فقط در جهت تئوریکی نباشد بلکه فرد در فضای آموزش عالی و بعد از گذراندن رشته های تخصصی در نهایت کارآفرین آن رشته، کار و طرح ارائه دهد با این نوع روش اولاً از میزان رساله های کپی شده و خریداری شده کاسته میشود و در ضمن باری از دوش کشور با هزینه های مناسب برداشته خواهد شد. که این بومی سازی می تواند در چند مرحله محقق گردد. گروهی که طرح و ایده ای نوع ارائه میدهند و گروهی که آن ایده و طرح را ساماندهی می کنند و گروه نهایی آن را عملیاتی می کنند. و گروه نهایی آن تولید را با متدهای بازاریابی و تبلیغاتی نو و زیبا با دنیای رقابتی و بازار جهانی معرفی میکنند.

۶-۴- جلوگیری از واردات بی رویه و قاچاق کالا

از جمله وظیفه دستگاه قضاء، مقابله جدی با ورود کالای قاچاق است. هر نوع سکوت و ولنگاری در این امر موجب رکود چرخشی از چرخ های تولید و کارآفرینی خواهد بود.

۷- انتظارات از کارآفرینان

در عرصه کارآفرینی، برخی انتظارات نیز متوجه کارآفرینان است. یک کارآفرین در مرحله اول باید رضای خداوند را در نظر داشته باشد و معنا و مفهوم حلال و حرام را درک کرده و خود را برای یک مارا تن مخاطره آمیز و ریسک پذیر آماده کند لذا در وهله اول باید:

۷-۱- توجه به فرهنگ و علقه های دینی مذهبی کشور

یک کارآفرین نمونه باید با فرهنگ یک کشور آشنایی کامل داشته باشد لذا تولیدات داخلی خود را بر مبنای فرهنگ کشور تولید کند و در وهله دوم، برای صادرات همان تولیدات و کالا، ضمن توجه به فرهنگ سایر ملت ها، سعی بر معرفی فرهنگ اصیل اسلامی ایرانی نیز داشته باشد.

۷-۲- افزایش مرغوبیت و کیفیت تولیدات داخلی

معصوم علیه السلام می فرماید: رحم الله امرا عمل عملا فاتقنه خداوند رحمت کند انسانی را که کاری را انجام بدهد و آن را متقن انجام بدهد. درست انجام بدهد. این آینده نگری است. اگر دیده می شود که برخی از کمپانی ها سالیان متمادی است در حال فعالیت هستند و مشتری های خاص خود را دارند و محصولاتشان در دنیا فروش می رود، دلیلش این است که این ها دارند کار می کنند. مشتری را مطمئن کرده اند. (بیانات رهبری در جمع کارآفرینان سراسر کشور ۱۳۸۹/۶/۱۶) لذا کارآفرین باید مشتری را مطمئن کند. اعتماد مشتری مبتنی بر مرغوبیت و کیفیت کالا است. و گرنه باید حق را به مردم داد. البته در بعضی موارد هم واردات بی رویه یک کالا و قاچاق آن چرخ تولید را متوقف کرده است. که در قسمت قبل به آن اشاره شد.

۷-۳- لحاظ کردن نوآوری و ابتکار در تولیدات کشور

یکی از نکات مهمی که در عرصه تولید و کارآفرینی می توان به آن اشاره کرد و توجه کارآفرین را به آن معطوف نمود، حس زیبایی شناسی در مصرف کننده است. لحاظ کردن فرهنگ ایرانی و اسطوره های ادبی و مبانی دینی در طراحی ها از جهتی و نوآوری در ارائه خدمات بهتر و ابتکار در دسترسی مصرف کننده به کالا می تواند موجب افزایش تقاضا و ماندگاری کالا گردیده و در نهایت پیشرفت چرخه اقتصادی را به دنبال داشته باشد.

سخن نهایی:

سخن اصلی بعد از بیان نقش و جایگاه کارآفرینی در پیشرفت کشور این است که نقش خانواده در تربیت فرزندان در دوران کودکی بسیار تعیین کننده است. چرا که تربیت فرزند و دادن مسئولیت و آشنایی وی با مشاغل باعث خواهد شد کودکان امروز که نیروی کار و سرمایه آینده هستند، سهل انگار و بی انگیزه بزرگ نشوند. بهترین منبع و معیار در تربیت فرزند و ارزش گذاری برای نقش های آینده آنان، بهره مندی از الگوی تربیت اسلامی ایرانی می باشد. و برای تحقق این امر رسانه ها و آموزش نقش اساسی بر عهده دارند. معلمان عزیز و مشاورین در مدارس و در سایر ارگان ها می توانند در ارائه الگوی ایرانی اسلامی کارآفرینی بسیار مؤثر باشند. و این انقلابی را می طلبد که نتیجه آن قطعا مثمر ثمر خواهد بود برای نسل های آینده.

فهرست منابع

نهج البلاغه

- ۱- اسحاقی، سید حسین، (۱۳۹۰) مبانی و راهبرد های جهاد اقتصادی، چاپ سوم، قم، مرکز نشر هاجر.
- ۲- سید امیری، نادر، هندیجانی فرد، مرتضی (۱۳۹۴) راه اندازی کسب و کار در ایران، تهران، انتشارات ترمه.
- ۳- خامنه ای، سید علی، (۱۳۹۱) اقتصاد و عرصه اقتصادی از نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی، چاپ دوم، تهران، موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت.
- ۴- مایکل پیترز، رابرت هیسریچ (۱۳۸۵) مترجمان: علیرضا فیض بخش، حمید رضا تقی یاری، چاپ سوم، تهران، انتشارات دانشگاه صنعتی شریف، مؤسسه انتشارات علمی.